

Úvodník:

Co ví básník Petro

Je, či není dobré v únoru dobývat Karpaty? Jsou v bílé huni, černé řasy smrků trčí do šedého vesmíru, Lužanka, v létě veselá pentle, teď v tání zeleno-hnědá stužice, opojená silou, drtí mostky, skálu vybrušuje a splihlou mrtvolku kdysi tak načepýřeného kohouta do Tisy unáší. A ráztoky pod ledem mlčí, vítr diriguje ledovou kapelu vykotlaných stromů.

Je dobré a rozumné v únoru dobývat Karpaty! Tu se děje život, tu rodí se poezie. Básník Petro v dřevěnici vymazané stolecí hlínou větrá v hostinském pokoji. Přijeli hosté. *Graciózní pražští lyžaři?* A s nimi svět (?). Zšeřelá nízká místnost se jimi naplnila. Cizími slovy a vůněmi ji prostoupili, dílnu básníkovu, s tuctem nerozštípaných bukových polen pohozených kolem pece. Hovoří, jedí, pijí. A noc patří karpatským démonům – mršce vodce, co je v ní síly za dvaadvacet medvědů, tajemnému vyprávění i zpěvu exotického ptáka:

*Madam je smutná. Malý Moulin Rouge...
Špinavé stoly... Zdi porostlé vínem.
A české pivo stejně není punč,
to na vás se dnes konečně napijem...*

Je užitečné v litém měsíci dobývat Karpaty, překonávat sebe. Když v únoru v Karpatech prší, kusy sněhu těžce pleskají na zalykající se stráně. Červotoč ještě hlouběji zavrtá se do trámů staré cirkve. Z komínů kouř a hora jakoby se přikrčila, připravená odkráčct i s domem, co ho pokorně ve své dlani nese celé století. Ani o píď neporostla za tu dobu, hora, milenka i smrt básníková. A kříže na hrobech básníků jsou z vinné révy. Básník Petro to ví.

(Šyrokyj Luh, Ukrajina, únor 2002)

René Kočík

Dobré weby:

Dobrá adresa

<http://www.dobraadresa.cz>

Vulgo.net

<http://www.vulgo.net>

listie:zion.sk

<http://listie.zion.sk>

Obsah:

úvodník

René Kočík: Co ví básník Petro___2

poezie

Radek Václavík: ***___10

Petr Odehnal: ***___26

próza

Jakub Grombří: Jeden den v životě___4_9

Miloš Juříčka___24_25

překlad

Ibrahim Al-Kauní: Kamenná ikona;

Modlitba k pohanskému bohu___11_15

Zofia Zielińska: ***___18_19

comics

Michal Jareš: ___16_17

rozhovor

Pavel Kotrla: Rozhovor s Ivou

Málkovou___20_23

dopis

Jakub Chrobák: Do Psího vína___25_26

recenze

Pavel Kotrla: Kultura okraje___27_28

Petr Hora: Odkrývání Skrytých
letokruhů___28_30

Jakub Grombří: Mistrův oddechový
čas___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

tel. (0657) 643 567

pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel. (0657) 619 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 24, ročník VI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Ma-
lina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová
adresa: www.inext.cz/texty

JEDEN DEN V ŽIVOTĚ

Jakub Grombř

„Mým životním cílem je dojít aspoň na start.“

*Nápis na autobusové zastávce v Tatenicích
(okres Ústí nad Orlicí)*

Zdi luxusní vily oslňovaly ve žhavém kalifornském poledni svojí bělostí, tyrkysová voda v rozlehlém bazénu naopak příjemně chladila. Leopold Šaluga, významný hollywoodský herec, scénárista, režisér a producent, se spokojeně rozvaloval v nafukovacím křesle a popíjel svůj oblíbený drink, obklopen nejsmyslnějšími hvězdami filmového světa. Právě když si jednu z nich přitáhl s úmyslem pořádně se s ní pomilovat, ozvala se z protější stráně kulometná dávka. Snajper, ukrytý v křoví někde mezi všeobecně známými bílými písmeny HOLLYWOOD, měl zřejmě kamarády: jeden byl vyzbrojen sbíječkou, zatímco druhý usilovně bušil do tabule tenkého plechu.

Leopold Šaluga, nepříliš úspěšný student školy tak absurdní, že s ohledem na útlou čtenářku zamlčíme její jméno, nahmatal na polici nad svojí hlavou řinčící budík a rázným pohybem ho umlčel. Díky dlouholeté praxi vykonal vše zcela automaticky, aniž by se musel probudit. Bylo ostatně teprve půl osmé a za oknem panovalo šero. Den přicházel pomalu a provinile, jako by se styděl za to, že bude zase tak ohavný, jak už to na konci listopadu bývá. Panorama historické části města tonulo v mlze a drobně na něj poprchalo. Leopold ani nemusel otevřít oči, aby si tyto skutečnosti ověřil - už tři týdny tomu nebylo jinak. Otočil se na druhý bok, zachumlal se hlouběji do přikrývky a dějiště přednášky, na kterou si původně nařídil budíka, mu bylo v té chvíli vzdálenější než souhvězdí Panny, ačkoli by to měl ve skutečnosti necelou čtvrt hodinku volné chůze.

Zatímco náš hrdina tvrdě spí, máme bohatě času říct si něco bližšího o jeho osobě. Svůj pětiletý obor studuje Leoš už sedmým rokem – po takové době se mu pochopitelně nechce školy náhle nechat, zároveň ale nedělá nic pro to, aby ji úspěšně dokončil. Místo toho vpisuje do starého sešitu na matematiku svůj epochální román, který se ovšem už přede dvěma měsíci zasekl na osmé straně. Mezitím rostou pochybnosti, že román vůbec někdo vydá a tudíž klesá motivace v psaní pokračovat.

Náš hrdina spí tak tvrdě (přerušený sen se mu ovšem nedozdál, místo toho je nucen prchat z neznámého důvodu klikatými chodbami jakési

obrovské budovy před smečkou obrovitých pakrabů), protože včerejší den strávil na oslavě narozenin dívky, na kterou si už delší dobu myslel. Měl tedy v plánu, že využije této příležitosti k tomu, aby po ní konečně fatálně vyjel. Zatímco se však na tuto zteč patřičně posilňoval, předstihl ho jakýsi neznámý hochštapler, už od prvního pohledu mimořádně odporný příklad dynamického a prosperujícího jedince. Kde se vlastně proboha berou všichni ti usměvaví, výřeční, zdvořilí a do všeho zasvěcení mladí muži, kteří nás vždycky v rozhodující chvíli předejdou? Nelze ani uvěřit, že by se narodili z lůna živých matek: spíše vznikli jakýmsi aristotellovským samoplozením ve světě dálničních nadjezdů, internetových adres, reklamních billboardů a kurzovních lístků. Leopold pak alespoň částečně vyléčil své zklamání, nikoli první a nikoli poslední, tím, že se značně opil a posléze pohádal s jakýmsi ledva plnoletým existencialistou, nazval jej pičusem a nakonec uraženě odešel.

Po klopotném návratu na kolej si nařídil budíka na půl osmou. Požití většího množství alkoholu v něm totiž čas od času probouzelo velikášství a touhu po posunování hranic lidských možností. Než tedy upadl do komatu, uzavřel svatosvatou přísahu, že od zítřka začne navštěvovat všechny zapsané přednášky, včetně těch, které začínají v osm hodin ráno. Jak toto předsevzetí dopadlo, jsme právě všichni viděli na vlastní oči.

Polda se vzbudil krátce po desáté hodině a zprvu užasl, jak příšerný sen se mu to zase zazdál. Urputná bolest hlavy ho ale přesvědčila, že tentokrát má co dělat s realitou; znechuceně vstal a odšoural se do koupelny. Oba bakelitové kohoutky byly označeny červeným kolečkem, takže nezasvěcený návštěvník by mohl být na rozpacích, ze kterého z nich vlastně teče teplá voda. Leoš už za ta léta věděl, že ani z jednoho. Voda byla v obou případech studená, přesněji řečeno vlažná – její teplota byla vědecky vypočtena a pečlivě namixována přesně tak, aby nepříjemně studila toho, kdo by se v ní eventuálně pokusil umýt, ale zároveň neosvěžila toho, kdo se jí napil ve snaze zapudit tradiční ranní sušák.

Leopold se mrknul do zrcadla a co tam spatřil, to ho věru nepotěšilo. Slyšeli jste o případu té rodiny tuším že z Karviné, která zapřela smrt babičky, aby mohla dál dostávat její důchod? Přesně takto, jako mrtvola násilím držaná na tomto světě, si právě náš hrdina připadal. V hubě měl věru jak v polepšovně, nicméně vyčistit si zuby se neodvážil, neboť přítomnost jakéhokoli cizorodého předmětu v dutině ústní by bezpochyby okamžitě

vyvolala dávivou reakci. Vrátil se do pokoje, otevřel okno, rázoval prázdnou místností a pokoušel se zhluboka dýchat. Po čtvrt hodině to vzdal a svižně se odebral na toaletu, která byla momentálně, kupodivu a naštěstí volná. Vyzvrátil trochu žlutozeleného slizu a poněkud se mu přece jen ulevilo.

Oba Leošovi spolubydlící představovali krajní typy studentského živočišstva, pro nás je však nejpodstatnější, že aktuálně byli oba nepřítomni. Ten první byl světákem, který neustále vyrážel na tajuplné mise a na kolejkách se zdržoval jen po dobu nezbytně nutnou. Teď zrovna dlel už přes měsíc kdesi na Tuamotu či kde a Leoš proto jeho postele využíval coby odkladiště všech přebytečných předmětů. Ačkoli by to ještě před pár lety považoval za nemožné, nyní se občas přistihoval při myšlence, že mu vůbec nezávidí. Naproti tomu druhý spolubydlící byl mužem pevných zásad a životního režimu. Se spolustudenty komunikoval jen v nezbytných případech, uléhal i vstával pokaždé ve stejnou dobu, přednášky nijak nezanedbával, i po večerech pilně studoval a byl naprosto šťasten ve svém mikrokosmu vymezeném dvěma čtverečnými metry v rohu pokoje, s občasnými dobrodružnými výpravami do kuchyňky s vařičem. Nyní byl samozřejmě ve škole. Ačkoli by to Leoš ještě před pár lety považoval za nemožné, nyní se občas přistihoval při myšlence, že mu docela závidí.

Uvařil si silný čaj, osprchoval se a pozvolna se sžíval s realitou. O půl dvanácté se již cítil natolik obstojně, že se rozhodl navštívit fakultu. Vyšel tedy na úzkou a spoře osvětlenou chodbu, vymalovanou obludným okrověběžovým odstínem; komplex kolejí byl postavený v polovině padesátých let a velmi hezky reprezentoval tehdejší představy o útulnosti jakožto buržoazním přežitku. Na schodišti Leoš málem vrazil do jakési kreatury s exteriérem a zřejmě i IQ hráče amerického fotbalu, o čemž svědčil fakt, že dotyčný si navzdory realitě bodře pohvizdoval. No řekněte, dá se Leošovi zazlívát, že ho na místě nemilosrdně pod vousy proklel? Cestou kolem ospalééé vrátnice (jojo, copak Katapult, to bývaly časy...) Leoš letmo nahlédl do své přihrádky na poštu. „No ba, kdo mně by už psal, že, na mě se přece každý vysere,“ povzdychl si, ačkoli dobře věděl, že svoji adresu ani telefon na kolej pro jistotu nikomu nedával. Vyšel na ulici do lezavého vlhka, které ho samotného překvapilo.

Okolí fakulty vypadalo jako vždy bezútěšně. Tvořil je labyrint výkopů, na jejichž dně stála kalná voda a které se už staly součástí místního koloritu. Studentky tudíž musely oželet boty na podpatku a úzké sukně, což školu připravilo o jeden z posled-

ních malebných rysů. Nebe nad městem nabralo neurčitý odstín, z něhož číselna rezignace na veškeré barvy. Zedníci osekávali starou promáčenou omítku a aby jim šla práce lépe od ruky, pouštěli si k tomu na plné pecky Country rádio. Z druhé strany ulice občas zařval přístroj na řezání asfaltu, aby doplnil pochmurnost scenérie.

Náš hrdina tedy vešel do útrob fakulty a laskavý čtenář se na tomto místě nepochybně zatelel v očekávání, že autor mu nyní předloží všechny atributy, kterými se literatura pojednávající o univerzitním prostředí odnepaměti vyznačuje – bujarý hlahol vycházející ze stovek mladých hrdel, šum bouřlivých diskusí, dusot mladých nohou a šelest pedagogů, velebně mezi tímto mumrajem proplouvajících. Laskavý čtenář však bude patrně zklamán. Autor musí popravdě konstatovat, že na chodbách fakulty vládlo tíživé ticho jako v kryptě zlovolného orientálního vladaře. Byl totiž čtvrtek, krátce před polednem, a v tuto dobu se již na univerzitě vyskytovalo pouze pár zoufalců.

Mnohé zábavy bodrého lidu studentského, jak je popisuje kupříkladu mistr Jirásek ve své nezapomenutelné Filosofské historii, již dávno odvál nelítostný čas. Ze všeho toho dění zbyla současným vysokoškolákům pouze oblíbená společenská hra, jejíž účel i pravidla by se daly charakterizovat slovy: „Kdo uteče, vyhraje“. Ačkoli toto klání nebylo nijak oficiálně propagováno a na jeho vítěze nečekaly tučné odměny jako na profesionální sportovce, přesto se do této soutěže každý týden spontánně zapojovaly stovky, ba tisíce studentů. Na rozdíl od mnoha jiných her, kde bývají výsledky často sporné a poražení si mohou stěžovat třeba na neobjektivní rozhodčí, zde byli vítězové jasní a nezpochybnitelní – bylo to oněch pár šťastlivců, kteří si to již v úterý odpoledne křepce vykračovali k nádraží s objemným batohem na zádech a tak se usmívali a tak zpříma šli, že jste na jejich skráních snadno rozeznali vavřínové věnce, určené úspěšným olympionikům. Za touto sortou životních vítězů následovaly ve středečním dopoledni menší skupinky, které by si zasloužily zařazení do kategorie „lepší průměr“ a téhož dne odpoledne se většinou k nádraží řítily, obtěžkány různými zavazadly, hlavní peloton.

Leoš se otrásl. Stále ještě se necítil dobře; připadalo mu, jako by ta bublina v okolním světě, kterou obvykle vyplňuje svým tělem, změnila přes noc tvar a znemožňuje mu zaujmout svoje místo. Prošel už potisící okolo nástěnky s cáry papíru vlajícími v řezavém průvanu a posléze okolo obrazu, na němž před lety jakýsi místní pokrokový

mazal ztvárnil „Dědice, rodnou obec prezidenta republiky Klementa Gottwalda“. Na schodišti se snažil našlapovat tak, aby se jeho kroky kryly se svislými lištami v ostění, ty se ovšem nekryly s jednotlivými schody, takže Leoš zakopl a málem upadl na hubu. Loudavě se přiblížil ke dveřím učebny s tichou nadějí, že dnešní výuka třeba odpadla, leč tlumený hovor uvnitř jej přesvědčil o opaku. Rezignovaně vzal za kliku.

„Jé, vy už jste začali? Já jsem myslel, že se začíná až o tři čtvrtě na dvanáct – a ono zatím o půl, že? To vždycky než si člověk na ten rozvrh zvykne, tak už je pomalu konec semestru...“

„Myslel jste, že začínáme o tři čtvrtě, pane Šalugo, takže jste pro jistotu přišel ve dvanáct a pět minut,“ podotkl sarkasticky vyučující. „No nic, posadte se.“

Seminář se opět zvrhl v monolog pana docenta, koneckonců k oboustranné spokojenosti. Studenti se spokojeně věnovali svojí obligátní činnosti. Jedna dívka si vypočítávala kalendář neplodných dní, jiná štrikovala křiklavě barevnou šálu, v zadní řadě si otrlejší jedinci nasadili walkmany. Leoš upřel oči na strop a aby nemusel myslet na bodání v útrokách, bloudil mezi prasklinami a vlhkými skvrnami jako mezi neexistujícími krajinami ze starých atlasů. Leošův soused soustředěně vyrýval do lavice poselství příštím generacím: „Doc. PhDr. Václav Barták, CSc. je kapitální troť!“. Když dílo, vyvedené v barvách a zdobené četnými ornamentálními iniciálami, dokončil a dostatečně se na ně vynadával, šprtl do Poldy a významně ukázal na otevřený čtverečkovaný sešit.

„Dáme partičku?“

„Co by ne...“

„Na čtyři vítězné, jako ve Stanley cupu. Já budu Picburk.“

„Tož já třeba... Třeba Čikágo.“

Na obranu obou studentů, kteří absolvovali výuku angličtiny, je nutno uvést, že pochopitelně znali správnou výslovnost těchto zeměpisných názvů, nicméně verze vytrvale prosazované českými sportovními komentátory nabyly v jejich povědomí postupně a nezadržitelně vrchu.

„Chceš křížky nebo kolečka? Mimochodem, vypadáš docela jetě, jestli tě na to ještě nikdo neupozornil.“

„Kolečka. Je mně jemně šoufl. Včera jsem zas trochu řádl, znáš to.“

„Dobře, tak já mám křížky. Stríhmem si, kdo začíná.“

V prvním utkání na domácí půdě Tučňáci nad Černými jestřáby zvítězili, leč vzápětí došlo k vy-

rovnání. Bylo by jistě zajímavé, jak by se série nadále vyvíjela, nicméně k všeobecnému překvapení a ulehčení docent povstal a ukončil seminář před limitem.

„Dohrajem to příště. Zatím zdar.“

„Zdar.“ Protáhl se. „Jéžíšmarjá, jak mě dneska všecko bolí... Jo, nechceš stravenku? Já dneska nejspíš nedokážu ten oběd pozřít.“

„Člověče, já už do menzy ani nechodím. Vždycky mě tam deprimuje to poznání, jak svět sviští okolo mě a já už se nedokážu zařadit. Všichni jsou ohavně mladí, zdraví, perspektivní, sebevědomí a dobře živení. Třeba ti tělocvikáři ve značkových teplákových soupravách... Mám silný dojem, že oni v nich snad i promují.“

„Tak mám tu stravenku vyhodit?“

„A co máš vlastně naražené? Kromě šourku ovšem,“ zarmoutil Leoše, který se právě hotovil udělat svůj oblíbený vtip.

„Nevzpomínám si... Počkej – tuším, že nudle s makem.“

„Kristepane... No tak dej sem. Jo, po neděli ti koupím čistou stravenku, teď nemám u sebe prachy.“

Leopold seděl v bufetu, usrkával vřelou kávu s rozptýleným lógreem a netečně pozoroval obvyklé okolí. V zadním rohu seděli naproti sobě dva evidentně čtyřprocentní jedinci a konzumovali sto procentní džus, u pultu si jednovaječná dvojčata kupovala bezvaječné těstoviny. Z rádia vyhrávaly hity tak odíózní, že posluchač chtěl nechtěl vnímal reklamní přestávku jako požehnání. Pomalu dopil tekutinu stejně temnou a kalnou jako jeho myšlenky a vyšel na opršené nádvoří, přes které se ploužily šedivé stíny vzdělců. Zima ho rázem roztrásla, jako by mu v kříži seděl zlý skřet a zuřivě lomcoval páteří. Zapnul bundu až na doraz, jezdec zipu ho nemilosrdně zamrazil do brady. Kdosi ho požádal o cigaretu, avšak ignoroval to. Součástí téhož bloku budov jako škola byl z jakéhosi důvodu (snad aby vzdělcům připomněl jejich skutečné místo ve světě) i azylový dům. Pokud některý z řadových obyvatel města do této ulice náhodou zašel, býval často na rozpacích, zda ona zbědovaná postava s divokým vousem a v ošuntělém saku je bezdomovec nebo příslušník akademické obce. V nedalekém parčíku se k nebi žalostně vzpínaly černé pahýly stromů, jejichž větvozí svědčilo o tom, že si na něm zaměstnanci technických služeb vybíjeli léty nahromaděný vztek na svoje hnusné zaměstnání. Leoš si černě odplivnul ze vsrknutého socu a nabral kurs zpátky ke kolejím.

(kráceno)

RADEK VÁCLAVÍK

* * *

Na oholených stráních
Dva přelomené krky stromů

Líto je dřeva které nezůstalo

Je odřený podzim
A dřeva je málo

Po kůře stéká šedý dým
Na šíji mrazem popraskalo

N a J a t c e

Pijeme v putyce!

Vedro zadírá se
Pod kůži
Košílí prosakuje
Chlapský pot

Je mnohá hořkost
Která ublíží

V rukách
I slovem na jazyce

* * *

Neporučíš stromům
Aby poklekly na kolena
Jak setnuté špalky

Na mizu se nedostaneš!

Ani kdybys lesy zaklínal
A za tmy, z cizí své dálky

Jak surový lamač dřeva
Vyvolával pilu

IBRAHIM AL-KAUNÍ

Kamenná ikona

Kozly nenapadlo nic lepšího než se přímo před ním začít trkat právě když se chystal k modlitbě.

Nastal podvečer a rozžhavený kotouč se pohnul ze svého piedestalu uprostřed nebes. Loučil se s výhrůžkou, že se zítra znovu vrátí, aby dožehl to, co nestihl spálit dnes. Asúf zabořil obě ruce do písku vádí a zahájil rituální očistu k večerní modlitbě.

Zaslechl z dálky rámus motoru a rozhodl se, že si pospíší, aby dal Bohu, co mu patří, než dorazí ti křesťané, které v poslední době v tomto vádí obvykle vítal. Přicházeli, aby si prohlédli kresby vyryté ve skalách.

Ale ďas do těch kozlů vjel. Nemají lepší zábavu než se před ním začít trkat ve chvíli, kdy velebí Boha a odřikává súru Otvíratelku knihy. Jako by se chtěli pochlubit svými rohy nebo předvést své mistrovství trku. Ten kozlí pohyb vyvolala jedna koketní kozička. Tak rozpálila žárlivost urputného samce, že ji sledoval už od rána. Nozdrami očichával její zadeček a vehementně se na ni pokoušel zezadu vyšplhat, což vyvolalo žárlivost ostatních kozlů. Srotili se a vyzbrojeni svými dlouhými rohy začali boj.

Přerušil modlitbu a proklínaje ďábla odešel před nejmohutnější skálu v údolí Matchandúš, aby povinnost věřícího dokončil tam. Skála se tyčí na konci západního břehu údolí, kde se sbíhá s údolím Ainsis do jednoho hlubokého vádí. To se pak stáčí k severovýchodu, až ústí do údolí Velký Aberhoh v pláních Masek Satfat. Mohutná skála ohraničuje řetěz jeskyní. Stojí na jejich konci jako svorník a již tisíce let se vypíná proti nemilosrdnému slunci. Byla vyzdobena tím nejlepším, co předvěký člověk vůbec na Sahaře nakreslil: po délce mohutné skály se vypíná velekněz. Tvář skrývá za tajemnou maskou a pravou rukou se dotýká muflona. Ten stojí vedle něj, urputný a majestátný, a stejně jako kněz zvedá hlavu ke vzdálenému obzoru, odkud vychází slunce. Jeho paprsky se jim vpíjejí do tváří.

Tisíce let si ten nádherný velekněz a posvátný muflon zachovali svoje rysy vyryté do skály. Rysy hluboké a velkolepé, promlouvající s tvrdostí němé horniny.

Vzpřímený velekněz tu stojí v životní velikosti vyryt do tvrdého kamene. Zdá se dokonce, že je vyšší a mohutnější než přirozená postava člověka. Trochu se naklání k posvátnému muflonovi, mohutnějšímu, než bývá obyčejný muflon.

Asúfa nikdy nenapadlo, ani když ještě jako chlapec zaměstnaný pasením ovcí prošel celým opuš-

těným vádím, že ta ve skále vyrytá kresba bude pro něj někdy mít takový význam jaký má dnes, kdy se stala Mekkou křesťanských turistů. Přicházejí za ní z těch nejvzdálenějších zemí. Terénními vozidly překonávají poušť, jen aby na ten kámen pohlédli. Otvírají ústa překvapením před její velkolepostí, nádherou a tajemností. Jednou dokonce zahlédl evropskou ženu jak před tím kamenem klečí na kolenou a mumlá nějaká slova. Instinktivně pochopil, že to jsou křesťanské modlitby.

Kresby zdobí kameny na kopcích, v jeskyních a v dalších údolích po celém Masak Satfatu. Objevil je už jako malý chlapec. To když ho běh za neposedným stádem úplně vyčerpával, a tak musel ve stínu jeskyně hledat útočiště před sluncem. Získal tak chvíli na oddech a bavil se prohlídkou barevných kreseb: lovci s podivně protáhlými obličejí běží za početnými stády zvířat. Z nich poznal jenom muflony, gazely a divoké buvoly. Také nahé ženy s velikými prsy tu byly na skalách. S prsy nepatřičně velkánskými k jejich postavám. Ten pohled ho rozesmál. Představoval si, jak jim prsy brání v chůzi, v pohybu. Smál se, až se prohýbal v bocích a ozvěna si jeho hlas předávala v neprozkoumaných jeskyních.

Jak šplhával po kopcích za kozami, objevoval další kresby. Na kamenných stěnách viděl ohavné tváře. Snad pouštních démonů. Viděl ošklivá zvířata, jaká v poušti nejsou. Divil se, že mu o nich matka ve svých legendách nevyprávěla. Ani od otce o nich nikdy neslyšel, než tenkrát zahynul při pronásledování toho posedlého muflona. Matka mu řekla:

„Jsou to pradávni obyvatelé jeskyní. Naši dávní předci.“ „Ale ty jsi přece říkala, že v jeskyních sídlí džinové?“ Udiveně na něj pohlédla. Usmála se, naklonila se doprava a doleva, potřásajíc v rukou měch s mlékem. Naléhal:

„Copak jsou džinové našimi prapředky?“

Skryla úsměv, ale zachytil ho v jejích očích. Opakoval otázku, až celá nesvá uhnula:

„Zeptej se otce.“

Zeptal se otce. Zasmál se:

„Možná to byli džinové. Ale dobří džinové. Džinové jsou stejně jako lidé dvojího druhu: dobří a zlí. My patříme k těm prvním. K džinům, kteří si zvolili dobro.“

„To kvůli tomu nemáme žádné sousedy?“

„Ano, kvůli tomu. Máš-li zlé sousedy, přejde to zlo i na tebe. Člověk, který si zvolí dobro, musí od lidí utéci. Jinak by ho zlo následovalo. A tak to dělají i džinové. Odpradávná sídlí v jeskyních. To aby utekli před zlem. Copak jsi neslyšel, jak si za měsíčních nocí povídají?“

Matka vstoupila do hovoru:

„Proč ho strašíš nočním povídáním džinů? Raději podoj velbloudici a mléko mi přines ještě před večerí.“

Otec se zasmál a zvedl se, aby podojil velbloudici. Asúf se otočil k matce:

„Já každý den slyším, jak si džinové v jeskyních povídají. Říkají podivuhodné věci a někdy je i napadne si zazpívat. Já se džinů nebojím.“

Zasmála se a hodila par kousků dřeva na oheň.

Bavil se tvářemi džinů v jeskyních na kopcích. Na útěku před vedrem se celý zadýchán skryl v dutinách skal. Na chvíli se natáhl, ale pak se doplazil ke kamenné stěně a začal odstraňovat nánosy prachu, až se objevily čáry, vyryté do kamenů. Otíral ty němé stěny, až před ním vystávaly tváře v maskách. A jiné zas protáhlé. Jindy se objevila zvířata, prchající před šípy maskovaných lovců, mufloni, gazely, buvoli a spousty jiných zvířat, mohutných, s dlouhýma nohama, která dnes v poušti nelze spatřit.

Pak začal údolím, hřebenům a kopcům dávat jména duchů, namalovaných na kamenech. Tak tohle je Údolí gazel a tamto Hřeben lovců. Tady je Mufloní hora a tam zas Planina pastevců. Až nakonec objevil toho největšího džina. Obra v masce. Vztyčeného obra s hrozivým muflonem. S tváří obrácenou k východu v očekávání ranního slunce. Obra pronášejícího věčnou modlitbu.

Jednou pronásledoval tu nejneposednější kozičku ve stádě. Oddělila se od ostatních zvířat a slezla do pustého vádí Matchandúš. Běžel za ní, až ji spatřil u ústí do sousedního vádí Ainsis. Obě vádí tvoří mohutné hluboké řečiště. Prodlírá se bezútěšnou pouští k pláním Abarhoh, kde zeje několik jeskyní obkroužených velikánskými kameny. Uzavírá je veliká skála, podobná stavbě. Vypíná se k nebesům jako pohanská mohyla vystavěná bohy. Ten veliký kus kamene pokrývá od vrcholu až dolů maskovaný džin s posvátným muflonem. Dlouho stál a hleděl na ten obraz. Potom se pokusil vyšplhat po skalách a dotknout se masky mohutného džina. Nešlo to.

Cesta ke skále je zatarasena kupami hrboлатého kamení.

Ještě jeden pokus vyškrábat se po hladké skále. Pod nohama se mu uvolnilo několik kamenů. Zavrál a po zádech se zřítíl do vádí. Svíjel se bolestí. Plazil se po čtyřech. Pokoušel se dosáhnout stínu vysoké zelené akácie uprostřed vádí.

Srdce mu bilo. Pot stékal po těle. Ke stromu se doplazil, ale stín zmizel.

Ohromilo ho, že stín zmizel. Přesto se natáhl pod stromem a čekal na západ tak krutě pálicího slunce.

Příští den zjistil, že neposednou kozu, která se oddělila od stáda a zavedla ho do jeskyně největšího džina, tu noc zardousil vlk. Vzpomněl si, jak padl ze skály. A jak se potom od něho odtáhla akácie a její stín se mu vyhnul.

Modlitba k pohanskému bohu

Dokončil modlitbu, zaklonil se a sledoval obří stěnu, vypínající se nad jeho hlavou. Vládce džinů mu žehná. Jeho temný pohled zpoza masky je klidný a spokojený. Hrozivý muflon se zakroucenými rohy je se svým pánem zajedno a dává najevo, že pán svatyně modlitbu přijal a že se Asúfovi dostalo jeho milosti.

Asúf nevěděl, že si zmýlil směr a že se nemodlil směrem ke Kaabě, nýbrž ke kamennému pohanskému bohu, vztyčenému nad jeho hlavou na dně hlubokého vádí.

Rámus automobilu se přiblížil. Asúf se zvedl, aby sehnal rozběhané kozy ještě než přijedou ti turisté a než se rozhostí soumrak. Některé kozy se zatoulaly do sousedního vádí, jiné se vyšplhaly až na vrcholy kopců při hledání keříčků trav mezi skalami a neúnavném prohánění rozpustilých kozlů ze svého stáda.

Odhadl, že se mu podaří sehnat roztoulaná zvířata a zahnat stádo dřív, než návštěvníci dorazí. Blížící se hluk motoru v poušti totiž ještě nutně neznamená příjezd vozidla. Zvuky v poušti předstírají a klamou. Zvláště časně po ránu a za soumraku. Ticho přibližuje i ty nejbzdálenější zvuky a vytváří z nich hluk a rámus.

Vzpomněl si, jak sem před lety přišli památkáři s celou karavanou aut. Noc strávili v údolí Matchandúš. Provázel je starý bělovlasý Ital. Říkali, že je to vynikající odborník na památky. Byl vysoký, hubený, nosil velké černé sluneční brýle a do notesu, který ani na okamžik neodložil, si stále cosi zapisoval. Celý den vydržel skákat ze skály na skálu jako kozel. Pohyboval se mrštně, chodil rychle a kopce zdolával s lehkostí neodpovídající jeho věku.

K obědu měli gazelí jehně, které si donesli s sebou z Masak Sallatu. Asúfa obdarovali plechovkami sardinek, tuňáka a kondenzovaného mléka a vekami bílého chleba. Úředník památkového úřadu mu řekl: „Ode dneška jsi hlídačem údolí Matchandúš. Jsi našima očima. Na prohlídku památek sem přijde mnoho lidí různých národností a vyznání. Nedovolíš jim odnášet kameny. Nedovolíš ničit skály. Je na nich veliké bohatství. Ty kresby jsou chloubou naší země. Měj oči otevřené. Oni budou chtít a nenechají. Budou krást naše kameny, aby je za

tisíce prodávali ve svých zemích. Dávej na ně pozor. Jsi hlídač.“ Potom rezignovaně mávl rukou, vytáhl z kapsy deset liber a nacpal je Asúfovi do kapsy džalbábu. Řekl: „To je tvůj plat. Náš úřad ti bude vyplácet měsíční mzdu. Víš, co to znamená brát peníze od státu?“ Pak znovu mávl rukou a beznadějí se v jeho očích změnila na útrpnost.

Asúf mu deset liber vrátil. Nevěděl co s nimi: „Hlídám to údolí. Hlídám všechna údolí v Masak Satfatu a zadarmo. Co bych dělal v Masak Satfatu s penězi?“

Muž se nervózně zasmál. Pokoušel se ho přesvědčit: „Ale to přece nejde. Jako úředník musíš brát plat. Máš na to právo. To je plat od státu. Jsi státní úředník. Jak ti to jen mám vysvětlit?“

Přidal mu ještě několik konzerv a opustil vádí i se svojí skupinou. Od té doby je už neviděl.

Zapamatoval si jen pohled úředníka památkového úřadu. Byl to pohled soucitu, útrpnosti nebo rezignace? Byl to soucit smíšený s útrpností, že ho nemohl přesvědčit, aby bral plat? Ten úředník byl unavený a rezignovaný. Možná to byla jeho první cesta přes poušť. Unavila ho. To onen Ital byl mnohem čipernější, aktivnější a o kameny jevil mnohem větší zájem.

Od toho dne se do tisícem let zapomenutého vádí začali trousit návštěvníci. Přicházeli průměrně každé dva týdny, někdy i po měsíci. Málokdy nepřišel nikdo déle než měsíc.

Všichni to byli cizinci. Muži i ženy. Staří i mladí, různé národnosti křesťanů. Klaní se velikému džinovi a fotografují se před pohanskou svatyní. Někdy tu stráví noc a pak vyrazí k návratu. Nechávali mu tu konzervy, sýr, sušené nebo kondenzované mléko, čaj, cukr a sušenky. Byli štedří... štedřejší než památkový úřad.

Často se sám sebe ptal na tajemství zájmu oněch křesťanů o staré památky. Došel k přesvědčení, že křesťané putují k pohanským modlám v údolí Matchandúš, aby přijali ono prastaré náboženství. Nevěří totiž v proroka Muhammada a neklaní se směrem ke Kaabě jako muslimové. A proto ta pokora a odevzdanost, kterou hovoří jejich oči. Kterou prozrazují jemu neznámá hnutí jejich tváří, když hledí na obrovitou postavu vládce údolí a jeho posvátného muflona, vzpřímeného po jeho boku a hledícího ke vzdálenému obzoru.

Křesťané se modlí k obrovi v masce tak jako muslimové k Bohu. A jeho otec mu řekl, že džin v masce je navíc jeho předek.

*úryvek z knihy Krvácení kamene
z arabštiny přeložil Jaromír Hajský*

RÁNO JSEM MĚL POCIT, ŽE NAŠ
NAVŠTÍVILO UFO, ALE ZAPOMNĚL
JSEM VEČER VYPNOUT TELEVIZI...
JMENUJI SE UMBERTO E. A
MOŽNĀ MĚ ZNÁTE
JAKO AUTORA STATE

„APELATIVA
A SĚMANTICKÉ
ROVINY“

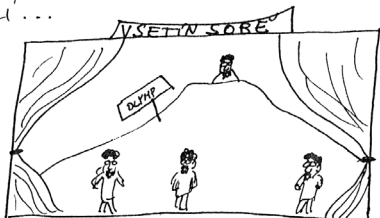
...DNES SE V NAŠÍ LITERÁRNÍ
OBSKURNĚ BUDEME VĚNOVAT
PROMĚTHEOVI ...

(Pss... POLÍVČÍČKU
SI DÁTE?)

NE ROVNOU HLAVNÍ
CHOD A PROSÍM
NERUŠIT!

KDYSI JSEM V AMATÉRSKÉM DIVADEL-
NÍM SOUBORU INSCENOVAL PRAVĚ
PROMĚTHEA A SAŤM JSEM TAM
VYTVOŘIL JEDNU Z HLAVNÍCH
ROLÍ...

...HRÁL JSEM TOHO ORLA, KTERÝ
SE DENNĚ VRACÍ PRO JÁTRA -
OBSADILI MNE KVŮLI PROFILU...
JEDNA Z DÍVEK MI TEHDY ŘEKLA
„TY MŮJ ORLOSUPE!“

U.E.
(BRADATÝ)

ORLOSUP
BRADATÝ

(4)

JAK SE TO MILÉ DĚVČE JMENOVALO
IRENA? STAŇA? GRÉTA?
JIŘINA? HEDVIKA? PAULA?
NEBO SNAD KATEŘINA? MARIE?
ZOFIE??
UŽ VÍM - JANA... NE, TA TAKY NE.
ELIŠKA! - ACH... PRO ELIŠKU
BYCH... ALE TA TO TAKÉ NEBYLA
NEBO SNAD - LUCIE??!?
UŽ OPRAVDU NEVÍM...

(5)

KAŽDO PÁDNĚ REALISMUS TĚ
HRY BYL OHROMUJÍCÍ, TO
POJETÍ MÝTU...

(JEDNY JATÝRKA...)

PROBOHA,
UŽ ZASE???

ZOFIA ZIELIŃSKA

elegie pro matouše

přes to že schovávám
hlavu pod deku
slyším jak ti rostou
vousy
vím že ráno
je budu schopna ucítit pod
prsty
poslední klam
fata morgána života v tvém
mrtvém těle

město III

tady řídí měsíc
příliv a odliv
podzemních řek
a tu ženskost jako stružku
krve po prohlubni stehén

tady řídí měsíc
každé páté počaté dítě
v úplňku
každé čtvrté znásilnění
každý sedmý zločin

tady řídí měsíc
vytím ho chválí jenom
šflenci
zavření na okraji
města

my pod jeho bílou
vlajkou
tak nevědomky
plujeme lodí
možná že hlupáků
k vodopádům

začátek dne, betlém, konec šedesátých

nauka v náboženské škole mi dala hodně
pejzy se už dotýkají země a já se stále
méně dotýkám žen
ale už vím
kdo vyhraje získal jsem jistotu
když jsem překračoval další prahy svatosti

teď už věřím
to znamená vím a nemám naději

nacházím se pod hromadou překvašených
novin
další dny války už dávno vybledly
byla tak dávno a trvala tak krátce

plný cizích slov opakují nad městem
složeným do modlitby
mám čest žít na okraji dějin

můj dům voní jako to místo

Zifia Zielińska: narodila se v r. 1980. Básně publikovala mj. V Odrze, Śląsku, Pro Arte, Opcjach, Literaturze, Arkadii, Wyrazach. Studuje dějepis na Slezské univerzitě (Uniwersytet Śląski) v Katovicích. Překlady pocházejí z antologie mladé poezie polského Slezska a Zagłębi W swoją stronę („Na svou stranu“, 2000, Katowice, vyd. EGO).

(z polštiny přeložil Libor Martinek)

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
<http://www.weles.cz>

ROZHOVOR S IVOU MÁLKOVOU,

**jednou z autorek Literárního slovníku
severní Moravy a Slezska**

Po vydání jakéhokoliv slovníku bývají nejčastěji výtky směřovány k zařazení či nezařazení některých hesel. Sice mi zde chybí např. hesla Mojžíra Trávníčka či Textů, ale spíše by mne zajímalo, zda je to důsledek územního vymezení regionu, o který se slovník opírá. Zdá se mi, že právě literatura Valašska je zpracována poněkud problematičtěji. Autoři ze severní části jsou zastoupeni poměrně hojně, u jižní části pocítuji absenci některých hesel. Řadíte tuto oblast k literatuře severní Moravy, či jinam? Proč nebyla uplatněna stejná kritéria (bývalý Severomoravský kraj) jako u střední Moravy?

Otázky podle mého krouží kolem jediného problému. Vymezením, jak vnímáme region, se zabývá Úvod, který je ve Slovníku na stranách 19 - 23. Chápání regionu je problém, jestliže nechceme akceptovat přechodné správní uspořádání, a přihlížíme k širším etnokulturním a komunikačním vazbám. V této souvislosti bych upozornila na knihu *Svatavy Urbanové Region bez hranic, Votobia 2001*, která se posunem v teoretickém vymezení regionu podrobně i na základě dlouhodobého sociologického výzkumu zabývá. Pouze zopakuji, že se nám jedná o české Slezsko a přilehlé části Moravy: Ostravsko, Pobeskydí a území bývalých okresů Frýdek – Místek, Nový Jičín a Šumperk. Jestliže docházelo po sledované období 1945 – 2000 k mnoha kulturním vazbám k Olomouci, bylo to dáno dlouholetým působením tzv. Severomoravského kraje. Vsetínsko ovšem vykazovalo vazby k jinému okruhu kulturních center a Texty i osobnost Mojžíra Trávníčka se vymykaly zvoleným funkčním a tematickým hlediskům.

Čistě náhodou jsem v internetové podobě slovníku narazil na zpracované heslo Romana Ludvy. Proč nebylo zařazeno do tištěné verze? Bude internetová verze doplňována i po tomto knižním vydání?

V pracovní verzi na internetu hodně jmen scházelo a jiná, dokonce už zpracovaná hesla byla, někdy s bolestí, eliminována. I tak jsem přesvědčena, že jeden z kladů Slovníku je to, že si všímá nikoli pouze generace „klasiků“, ale že nabízí první literární profilaci regionu devadesátých let prostřednictvím hesel autorů, kteří se teprve v posledním desetiletí představují jako

básníci, prozaici. Právě těch se posuny v autorském seznamu týkaly nejvíce. Při heuristické fázi práce jsme hledaly „naše nejmladší autory“ mezi přispěvateli v časopisech, na seznamech literárních večerů, v nabídkách knihkupectví atd. Až konkrétní zpracování hesla, pročtení celé jeho dosavadní tvorby ukázalo, že výrazně neodpovídá našim kritériím, a proto nebyl do knižní podoby zařazen. To je také případ hesla Roman Ludva. Internetová verze Slovníku se momentálně doplňuje a bude do března zveřejněna opět na stránkách Ostravské univerzity (chtěly bychom, ale aby to byly vstupy placené). Počítáme s aktualizací, protože ve vydání ve Votobii jsou zanesena data k 30. 12. 2000.

Jednou z posledních publikací Ústavu pro regionální studia OU jsou Kapitoly z literárních dějin Slezska a severní Moravy, které představují zatím nejucelenější pohled na literaturu regionu. Pokračují práce na těchto dějinách?

Kapitoly znamenají určitou fázi výzkumu v oblasti regionální literatury. Domníváme se spolu s prof. Urbanovou, která je spolutvůrkyní Slovníku, že naše práce se s Kapitoly doplňuje a vytváří pro budoucnost základní bázi, od níž se může odvíjet další studium regionální problematiky nejen v druhé polovině dvacátého století. Jednotliví členové Ústavu pro regionální studia se vedle práce na regionální encyklopedii a Biografickém slovníku Slezska a severní Moravy momentálně více zaměřují k dílčím, literární problematiku reflektujícím studiím.

Proměňuje se nějak v poslední době podoba regionální literatury? Jaká je vlastně definice regionu v době nových informačních možností?

Opět se vracíme k prvním otázkám. Určitě je dnes neudržitelné herderovské pojetí, které se točí kolem národa a národního státu, a tedy na to navazující vztahování národní literatury – regionální literatury. Region je dnes pojímán nikoli jenom ve vazbách politicko-správních, geografických, ale zvláště vztahových. Je to prostor polykulturní a pluralitní. Je v něm osobitost, z níž vzchází jedinečnost (jazyk, topos, téma), kterou literatura (kultura) cele absorbuje a prezentuje ve svých dílech, aby ji znovu v zpětné vazbě přijímala a do své osobitosti vstřebala.

Jste bývalá akademická mistryně ČSSR v atletice. Pohybuje se na české literárněvědné scéně kolega/kolegyně, který by dosáhl srovnatelných sportovních úspěchů, nebo v tomto představujete bílou vránou?

Nikdy jsem nikde nebyla bílou vránou. Těch, kteří okusili jedinečnost tvrdých atletických tréninkových dávek, občasných vítězství, ale také častých proher a bolesti ze zranění, je i v literatuře řada. Patří k těm velmi houževnatým, naučili se prohrávat, vědí (i když někteří i vzdávají), že je potřeba nacházet sílu vyběhnout znovu a vydržet, i když to vypadá velmi dlouho, že vás stadion vypíská. Ale pocit běhu, odrazu, krátkého letu a kontrolovaného dopadu, po němž opět následuje dynamicky krok dopředu, je jedinečný a inspirující.

Diplomovou práci jste psala o poezii Michala Černíka, Karla Sýse a Jiřího Žáčka. Jak se jeví jejich poezii s odstupem doby?

Pokud se ptáte na jejich sbírky z konce 60. let až do poloviny let osmdesátých, o nichž je diplomová práce, pak není potřeba, když přemýšlím o jejich poezii, nic z toho, co jsem psala, měnit. Černík je subtilní lyrik s dominancí milostné lyriky, jedinečný představitel poezie pro děti, kde pokračuje v halasovské tradici, Sýs je ironik, básník silné metafory, se smyslem pro erotiku, jehož invence se s časem ztrácela a byla nahrazována ideologickou aktualitou, Žáček je mélik, jehož texty plné rýmů, asociací a hravosti osloví děti i dospělé.

Jaký je váš názor na literární tvorbu uplynulého desetiletí?

V 90. létech si literatura znovu okusila, co to znamená, když přestane existovat ideologická cenzura, když existuje možnost zadat text soukromému nakladateli, kdy lze vydat knížku vlastním nákladem, kdy se ve velké míře mohou dít autorská čtení, kdy existuje řada literárních festivalů, kdy se může otevřeněji konfrontovat s děním za hranicemi domácí kultury, kdy můžete číst několik literárních časopisů, nacházet a číst si texty na internetu atd. Otevřenost mě fascinuje i znepokojuje. Četnost titulů dává šanci, že potkáte nového autora s výjimečnou imaginací, stejně tak, že přehlédnete text, který představuje něco podstatného pro směřování literatury v čase. Občas mě zaskakuje agresivita recenzí, které nepředstavují čtenáři proces kritikova uvažování, proces, v němž text analyzuje a odhaluje jeho vrstvy, a pak promýšlí a vyzdvihuje ty, které jej oslovují, a tak dávají šanci, aby oslovily i další čtenáře, často recenze jenom kacířují a zostouzejí, urážejí autory, ale proč je podle kritika text mimořádně dobrý, nebo mimořádně špatný, nebo čím vzbuzuje rozpaky, se nedozvíte. V seminářích často přirovnávám literární situaci

na konci minulého století k lavinám, které se opakovaly asi ve třech vlnách, a je potřeba si uvědomit, zda z té literární laviny chceme zachraňovat a oživovat ty, o kterých už dobře víme, anebo nás bude zajímat, proč se lavina utrhla, proč zrovna v daný čas a co vlastně obsahuje, čím je nesooudá a čím naopak kompaktní. A budeme-li o nálezech v lavinových polích přemýšlet bez předpojatosti.

Karel Sýs je nyní předsedou a Michal Černík viceprezidentem Unie českých spisovatelů. Sledujete dopad prohlášení této organizace, pod kterými jsou podepsaní i výše jmenovaní?

Spolkovou činnost, která se vážek literatuře, nesleduju. Z kusých zpráv o ní se mi zdá, že dnešní spolky jsou buďto kamarádšofty, nebo často fungují jako pouhé potvrzení spisovatelského statutu.

Lze ještě vůbec v Čechách spojovat literaturu s politikou, ideologií?

Domnívám se, že všechny dosavadní dějiny české literatury, učebnice uplatňují literárněhistorický přístup. Jsou psány tak, že občanské a společensko – politické vazby jsou určující, takže jak nespojovat?

Velká část českého tisku je v rukou zahraničních společností, které mají zkušenosti spíše s vydáváním bulvárů a regionálních tiskovin. Literární noviny jsou „literárními“ už spíše jen názvem, Nové knihy ve své podobě zanikly. Ovlivňuje tato skutečnost reflexi české literatury u široké veřejnosti.

Věřím, že „široká veřejnost“ nevnímá literaturu prostřednictvím literárních či bibliografických časopisů. Pokud literaturu vnímá, tak prostřednictvím silných děl a nedělí literaturu na českou a jinou. Osobně mi schází tiskovina, webová stránka, na kterých by existoval soupis vydaných knížek (od vlastního nákladu po zexkluzivnělý Torst).

Děkuji za rozhovor a za trpělivost

Pavel Kotrla

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

*Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 08 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59*

*poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://aluze.hyperlink.cz>*

MILOŠ JUŘIČKA

Scaní bez prdů je jak láska bez mrdů!, křičíval děda zrána na náspě a stříbrný řetízek moče capkal mu po šněrování bot, a aby toho nebylo na nás málo, začal božsky zpívat ranní kantilény, stařenka naoko by mu nejraději už ráno zatlačila oči, a proud moče bortil měkkou břidlici, oblil oblázky, poroučel se jim, potočnil řečiště nerozbitných kroků, a děda se veselil, zpíval, až sa hory zelenaly, a opakoval si: Neškodí pěknú pěsničku dvakrát zazpívat!, a pak hybko zapínal si poklopec a řval na celé kolo kolo mlýnské: Každá sláva jednou skončí!, a stařenka kady huš už jej láká na čaj z bezinek a děda na ošteru vstupuje do jizby a vříská zhurta, béká jak smec na pastvě: Valach nebude nikdy čajisko piť, v tem si enem roby možú nohy myť!, k čajisku snad čichnu, až sa budú blechy podškubávať na posvícení, a letí fryško lupnout jednu štamprlku nahladno a spouští další komentář: Po troše, po troše, nesebereš do noše!, a v kalupu dodává: Valach aj když pije moc, nikdy nepije dost!, a vrací se do jizby, kde slunce zatím převrátilo všecko vzhůru nohama, dědák živočišně vymetá kastroly, docpává se chlebem a haleká jako o muzice: Lepší je dvakrát nejest, než jednúc ostať hladný!, a letí k ponku, bere do kapsy brousek na kosu, trávnicí v podpaždí a mizí v trnkovém háji, hájíčku, jde s břesknou slivorodým krajem šmajdavými kročejemi, usíká rosu ze stébel, den je jasný jak rybí oko a dědák trpí krásnou samomluvou: Dekel jedna trnka, dycky řitka brnká, dokél jedno ovoce, dycky řitka plpoce!, pálí do vzduchu zjitřené pohledy, sestřeluje prahnoucí bělochvostné stesky, kráčí s kosou na rameni podél obilních lánů s hudbou sfér v zádech a brblá si pod fúsiska: Tak tak, hluché klásky dvíhajú hlavy nájvyšej!, sklání se pod jabloní obsypanou skorými jablky, pozoruje tupé úhly větví: Zdravé jabko sa dycky zkaží od shnilého!, bere do rukou kosu zavěšenou na suché větvi, udělá pár oblouků ve zrosené trávě a uléhá s rukama za hlavou, brblá si: Není třeba náhlit sa na horké šišky!, širáň si posouvá do čela a usíná na malou chvílku, která se jak na potvoru protáhne do odpoledne a stařenka, hned jak ho spatří, už mu spílá, činí z něho obudniče, kopné nadávky sklouzávají po ostří netečné kosy, a děda se ometá širáněm a říká si, to sem si pospal, až sem oběd zmeškal, a teď abych na večeru náhlil, navrch přidává: Svět je peklo a lidé sú čerti!. dosíká, co má v zúženém plánu, potom klade podklady brvé trávy na plachtu a stařenka jej furt sprchuje krpátými výrazy...

...Padá listí před domem a k člověku pílí touha, aby padalo nepřetržitě, aby přikrylo stříbřitost

brázd, roztrpčenost zimomřivých rán, nadutost spadáných větví. Jen ať padá, ať tiše, šelestně padá, snáší se k tušeným pahrbkům, k zemitým oblínám. Zdá se, že příliš úzkostlivě modeluje brázdy do nových postmoderních tvarů, nastává proces kolorování, je čas výměny barev v krajině nabitě sluncem. V člověku ožívá touha nabrat si chumel třpytného, běhutého světla alespoň za nehet, dříve než vykročí do bezedna holou tíšňavou...

...Milovat život je darem nejen básníků, a proto žiji vlastní báseň, která nekončí...

(Ukázka z rozsáhlejšího textu)

DO PSÍHO VÍNA

Tak, už spolu mluvíme. Není to eště bůhvíjaké klábosení u piva, ale je to aspoň něco. Akorát, že ten společný večírek sa nám nevydařil. Ale i tak: příště už sa připravím a vychválím poslední číslo Psího vína, dneska eště trochu jinak: reprodukce reprodukováného příběhu, jak mi ho reprodukoval jeho svouvlástníosobou účastný pan Malina, a který mně se tak líbil, že jsem ho zaznamenal do svojí paměti a (možná, stává se mi to občas) i pozměnil.

I tak se konalo představení knížky Silvestra Kazmíře Slovník valašského nářečí (Malina, Vsetín, 2001). A konalo se ve Zlíně, a v Batově vile. A – důvod, proč je ta historka na tomto místě – spoluuváděl tu knížku Jaroslav Kovanda. A tak se, místo na večírku, sešli oba vydavatelé našich časopisů v jednom městě, v jedné místnosti a dokonce na společné akci.

A Jaroslav Kovanda je vtipálek a tak osvěžil diskuzi o míře purity valašského nářečí u Zlíňáků, Vsetíňáků, Karlovjanů, Dinotičanů a Texasanů velmi závažnou výhradou k bohatosti lexikální části slovníku. Událo se asi toto. Básník Kovanda promluvil: „Je to bezpochyby velmi cenný podnět nejen pro badatele – dialektology, ale i pro širší čtenářskou veřejnost. Jen mi tu chybí označení pro některé velmi podstatné entity z běžného života.“ Pan Kazmíř samozřejmě musel reagovat: „Jaké například? Já se už několik desítek let věnuji sběru materiálu, a tak jsem si i myslel, že tyto základní entity jsem snad zaznamenal?“ Ale ďábelský Kovanda vyrukoval se svým esem (beztak z rukávu): „A co kiwi? Proč tu není kiwi?“ „Kiwi netvoří a ani nemůže tvořit základní složku, jádro slovní zásoby valašského dialektu, protože jde o pojmenování, které se k nám dostává podstatně později.“ Jenže Jaroslav Kovanda se nedá: „A to zas ne! Kdo říká, že musí jít o nějaké nové slovo. Ale co slovní spojení, FRAZEOLOGISMUS **chlupatý zemňák?**“

Nic? No, nevadí, to se občas vtipům stává, já jsem se ale bavil, a ještě se bavím, docela dobře. Jinak ale: ponaučení, které z toho všeho vyplývá: je dobře, je moc dobře, že už spolu mluvíme, je dobře, že se účastníme (alespoň nekteří z nás) společných aktivit. A je dobře, že oba časopisy si ponechávají svou identitu, i když Psí texty vůbec nezní zle.

Zatým sa mívajte, Pámbu vás poťapkaj.

A ještě k těm časopiseckým vztahům. Pamatuju si, že byl do čestného představenstva Textů zvolen Ondřej Horák. Měli bychom tuto skutečnost aktualizovat a přivést Ondru k odpovědnosti, protože se mi zdá, že Tvaru se teď skutečně daří: změna grafiky od prvního čísla nového roku výrazně přispěla k přehlednosti časopisu, především pak v recenzní příloze. Ale zejména je vysoko postavena laťka, která se týká kvality příspěvků: jako by skutečně došlo k tomu, že tyto příspěvky vznikají „na objednávku“ pro Tvar (viz první a třetí číslo, kde místo velké studie zaplnily 2x Wolfram von Eschenbach: Parzival a 5x Jáchym Topol: Noční práce). Navíc zůstaly zachovány mně milé rubriky, jako je spisování Aloise Burdy a podobně. Takže: aj tebe, Ondřeju, Pámbu poťapkaj, pakliže se tak už nestalo.

Jakub Chrobák

PETR ODEHNAL

* * *

**země a čas
roztočený hrnčářský kruh**

**hladíme syna
tvarujeme džbánek**

Je to má vina?

**Prý, Vstaň a pojď se mnou! Ale
jak je toto možné, že špinavý očistí se
hanou jiného?**

**Shodím oděv
a nahý vstoupím do stromu.
Až doroste k rakvi, pohřbí nás.
Z hřebenů střech steče
rozcuchaný pláč.**

KULTURA OKRAJE

Uběhlo již více než dvanáct let od listopadových dnů roku 1989. Tedy poměrně dlouhá doba, po kterou jsem marně čekal na publikaci o věcech niterně mne zajímajících a která se mi do rukou dostala až nyní. Tou knihou je sborník studií *Alternativní kultura / Příběh české společnosti 1945 – 1989 (Lidové noviny 2001)*, který pod vedením Josefa Alana připravil kolektiv autorů. Pravděpodobně bylo těch dvanáct let potřebných k tomu, aby bylo možno aspoň s jistou dávkou objektivitu a bez přílišných emocí nahlédnout na věci minulé.

Až doposud jsme měli k dispozici převážně dílčí a časopisecké studie, které si za objekt svého zájmu vybíraly pouze jistou skupinu nebo období. Jistou výjimku tvoří přínosná a širěji pojatá kniha *Martina Pilaře Underground (Host 1999)*. Ale teprve nyní je zde dílo, které se komplexněji snaží uchopit alternativní kulturu tohoto období vcelku, tedy nejenom aktivity stojící v přímé opozici k totalitnímu zřízení, ale i aktivity vzpouzející se a vymykající se jeho kontrole. Publikace si nevěší má pouze písemnictví, dramatiky, hudebních a výtvarných alternativ, tedy aktivit víceméně známých, ale prostor je věnován i filmu a „sami-zdatové televizi“.

I když se jedná o dílo rozsáhlé, čítající šest set stran zmenšeného formátu A4, rozhodně není a nemůže být vyčerpávající i přesto, že řada okolností je zde nastíněna poměrně podrobně. Je to zásluha skutečnosti, že jednotlivé studie byly psány lidmi, kteří k daným tématům mají schopnost vyjádřit se nejenom coby fundovaní odborníci, ale i jako vyhraněné osobnosti (např. Stanislav Dvorský, Jiří Gruntorád, Josef Vlček, Milan Machovec).

Alternativa je svobodné umělcovo rozhodnutí, které je nyní chápáno převážně jako zaujetí jistého postoje ke komerčním aktivitám masové kultury. Ve zkoumaných letech takováto identifikace nebyla zcela samozřejmá, možnost sebevymezení byla značně potlačena a ovlivněna tehdejší společenským systémem. Je tedy otázkou, co by ze zde zachycených aktivit zůstalo alternativou v normálních poměrech. Na tuto skutečnost poukazuje např. Jaroslav Vlček, který si všímá specifického postavení českého metalu v osmdesátých letech. To, co na západ od našich hranic bylo např. komerční součástí hudebního průmyslu, v domácích podmínkách bylo vnímáno částí dospívající mládeže jako vyjádření

alternativního životního postoje. Snad by bylo vhodnější přesněji rozlišovat mezi termíny neoficiální a alternativní kultura.

Bylo odvedeno kvantum práce, a proto potěší, že ani kniha samotná nebyla odbyta a je profesionálně připravena se vším všudy. Sborník mimo studií obsahuje grafickou přílohu výtvarných děl, chronologický průřez událostmi let 1945 – 1989, některé důležité dokumenty a manifesty, které formovaly alternativní scénu, seznam sekundární literatury a rejstřík. Vkládanou přílohu pak tvoří hudební CD s devatenácti nahrávkami, na kterém jsou zastoupeny nejenom nejvýznamnější skupiny undergroundu (The Plastic People, DG-307, Umělá hmota, Garáž), ale např. i skupiny pozdější nové vlny. Spíše dokumentární hodnotu mají zvukové záznamy textů Milana Nápravníka, Ladislava Nováka, Egona Bondyho, čtené samotnými autory. Grafická úprava je dílem Karla Halouna.

Vymezení publikace daty 1945 – 1989 je z pohledu historie víc než logické a ospravedlnitelné. Přesto je lze chápat i jako jisté omezení. Zkoumané období je přece jenom ohraničeno víceméně tradičně. Příběh alternativní kultury ale tímto datem neskončil žádným ostrým řezem, po kterém by následovalo vzduchoprázdno. Uplynulé desetiletí přineslo dokonce nové druhy aktivit, které zde zachyceny nejsou (např. kultura kyberscény, některé trendy elektronické hudby, world music, ekologičtí aktivisté). Snad je příliš brzy na hodnocení tohoto přelomového období, ale doufám, že i ono bude časem zpracováno s podobnou pečlivostí a profesionalitou.

A tak lituji pouze toho, že se do této reprezentativní publikace nevešlo ještě víc. Ale budme rádi za tuto vlašťovku! Vždyť se jedná o první syntetizující publikaci, shrnující dosavadní mezioborové bádání o alternativní kultuře vymezeného období.

Pavel Kotrla

ODKRÝVÁNÍ SKRYTÝCH LETOKRUHŮ

Není právě obvyklé, aby se někdo tak bytostně vrostl do kulturní a jmenovitě literární reality našich dnů jako Mojmír Trávníček tak usilovně bránil spisováním. Zdá se tudíž, že hlavní zásluhu na vzniku jeho vzpomínkového kaleidoskopu *Skryté letokruhy* (nakl. Dalibora Maliny, Vsetín 2001) je nutno nakonec přisoudit redaktorské zabejčivosti Jiřího Hrabala. To on přinutil autora k soustředěnějšímu, byť fragmentárnímu vzpomínání

na lidi známé i neznámé, s nimiž se za svůj sedmdesátiletý život potkal a se kterými ho svedla na kus životní cesty náhody, jindy nevyhnutelnost, jednou příznivá, podruhé méně příznivější. Původně vycházely Trávníčkovy vzpomínky na stránkách olomoucké revue *Aluze*, nyní, doplněné a rozšířené, vycházejí knižně.

Skryté letokruhy žánrově přináležejí k memoárové literatuře. Jsou tedy jedinečným svědectvím konkrétní osobnosti o konkrétní epoše. Memoaristika je literární žánr, kterému se čtenářsky, jakož i tržně vždy dařilo a dařit nepřestává. Její produktivita je – kvantitativně vzato – mimořádná. O to obtížněji však, bohužel, se v ní hledají díla slovesně i obsahově hodnotnější. K jejich nalezení je proto nutno vydávat dosti značné množství energie, protože autoři velice často upadají do apodiktičnosti, která je tím větší, čím zřetelněji prostupují složitější a obtížněji přijatelná fakta. Že se právě s fakty leckdy vyrovnávají velmi svérázně, toho příkladů máme dost a dost.

Ne tak vzpomínání Trávníčkovy, které uvedená schémata popírá. Skryté letokruhy zrovna vyjadřují autorovu schopnost soustředění, faktografické spolehlivosti a jeho mužné zodpovědnosti za slovo vyřčené, zodpovědnosti, jíž kolem nás jako by spíše ubývalo. To naštěstí nevyklučuje humor, které tu a tam vyhlédá ze souvislostí jinak celkem vážných.

Text je uspořádán do sedmi oddílů: úvodu, čtyř kapitol a dvou intermezz. V podstatě dodržuje chronologickou posloupnost, takže v 1. kapitole s názvem *Slabikář* provádí vypravěč svým dětstvím, místy, kterými prošel spolu s rodiči a sourozenci, prvními knižními a časopiseckými tituly i zkušenostmi ze setkání s divadlem. Následující 1. intermezzo se vrací ke studentskému a poté celoživotnímu přátelství s malířem Jiřím Schmidtem, Jurou – Trávníček jako roduvěrný Vlach se zjevným zalíbením uvádí valašskou podobu jména *Drakobijcova* a dle téhož pravidla taky nikdy nejezdí do Vsetína, nýbrž jen a jen na Vsetín. Od intermezza *Memimisse iuvabit se kolo* vyprávění otáčí k vynikajícímu českému klasiku Františku Křelinovi v kapitole, nazvané podle jeho knihy, *Z bukového dřeva*. (Při té příležitosti reklamujeme mylné uvedení rodiště Václava Prokúpa. Nikoliv Dolní Loučov, nýbrž Dolní Ločov; s. 68.). Intermezem *Dům Boriů* se připomíná kulturní ovzduší Vsetínska na rozloze několika desetiletí a zvláště osobnost *Drahomíry Boriové* (vdovy po známém malíři *Miloši Boriovi*), podporovatele staroříšského nakladatelství *Josefa*

Floriana. Kapitola 4., Vyprodaný čas, se soustřeďdí na některá přátelství ze zralého období autorova života.

Trávníčkovy Skryté letokruhy vztahy spíše naznačují a je v těch náznacích přítomna jistá dávka cudnosti a obavy dotknout se, aby snad slovo nesetřelo jejich jedinečnost. Že je tech skrytých letokruhů mnohem více, nežli autor veřejně připouští, je celkem jisté. Dostanou se i ony ke čtenářům?

Petr Hora

MISTRŮV ODDECHOVÝ ČAS

Román **Vladimira Nabokova *Pnin*** nezaujímá v kontextu autorovy tvorby takové místo jako třeba *Lolita*, přesto je výmluvným dokladem jeho stylistického umění. Hlavní hrdinou je ruský emigrant, vyučující na provinční americké univerzitě – Nabokov zde vytvořil silný portrét člověka, který je přes svoje četné kvality „nekompatibilní“ s okolním světem; postavu upomínající na klasická díla ruské literatury „zlatého věku“, na osobnosti Oblomova nebo knížete Myškina. Pninova profesorská roztržitost vyvolává četné komické situace, v jejichž podtextu se ovšem vždy skrývá otázka, zda je dokonalé ovládnání nejrůznějších přístrojů skutečně nejspolehlivějším důkazem lidské hodnoty dotyčného. Osobnost Timofeje Pnina je ovšem dosti nejednoznačná: v mládí sloužil v Bílé gardě, dokonce jako rozvědčík, což se s jeho soudobou naivitou a užvaněností příliš neshoduje, stejně tak anabáze jeho útěku přes celou Evropu poněkud vyvrací jeho stále zdůrazňovanou nepraktičnost. Pnin je evidentně velmi erudován v klasické ruské literatuře, přesto však profesorské místo zastává spíše náhodou. Nabokov si zde neodpustil několik satirických šlehů na adresu (nejen) amerického vysokoškolského systému, které jako by předjímaly knihy Amisovy či Lodgeovy: „*Leonard Blourenge, vedoucí katedry francouzského jazyka a literatury, se vyznačoval dvěma zajímavými vlastnostmi: neměl rád literaturu a neuměl francouzsky.*“ Ačkoli v případě Pnina zdaleka nejde jen o sarkastický univerzitní román, jsou pasáže, kdy člověk musí jen žasnout nad výstižností Nabokovovy kultivované ironie, zdaleka jeho následníky převyšující: „*Na univerzitě šlo přitom všechno jako dřív. Pilní aspiranti obtíženi těhotnými manželkami stále psali dizertace o Dostojevském a Simone de Beauvoirové. Literární katedry stále trpěly dojmem, že Stendhal, Galsworthy, Dreiser*

a Mann jsou velcí spisovatelé. Stále byla v módě užitečná slova jako ‚konflikt‘ a ‚model‘. Sterilní asistenti jako obvykle s úspěchem plnili svoje publikační povinnosti recenzováním knih svých plodnějších kolegů a mnoho profesorů, na něž se usmálo štěstí, se těšilo či chystalo těšit z nejrůznějších subvencí, jež obdrželi počátkem tohoto roku.“ (...) „Horliví studenti prvního ročníku opět vpisovali na okraje stránek vypůjčených knih užitečné poznámky jako ‚popis přírody‘ nebo ‚ironie‘ a jeden zvláště nadaný vzdělanec již stačil v půvabném vydání Mallarméovy poezie podtrhnout fialovým inkoustem slovo oiseaux a naškrábat nad něj ‚ptáci‘.“

V *Pninovi* skutečně jde spíše o žánrovou drobnokresbu než o hluboké děje, i zde se však projevuje Nabokovova literární suverenita, s níž dokáže vylíčit situace tak banální, jako je nespavost, čekání na autobus či umývání nádobí a najít v nich i trochu té metafyziky. Když popisuje smítko, které vypravěči povídky spadlo v dětství do oka a vytáhl mu je právě Pninův otec, věhlasný petrohradský oftalmolog, zakončuje: „Kdepak asi je to smítko teď? Nudnou, šílenou pravdou je, že někde skutečně existuje.“ Stejně přesvědčivě, srozumitelně a přitom originálně jsou popsány i další postavy, které prošly Pninovým životem: jeho exmanželka Líza, nevlastní syn, arogantní profesoři i sama postava vypravěče, jehož rozporuplný vztah k hlavnímu hrdinovi rekonstruuje postupně z různých narážek. Také v *Pninovi* si autor místy pohrává se čtenářem jako Minotaurus v bludišti; tato kniha je však natolik odlehčená, že typický Nabokovův zvyk dávat nám najevo svoji převahu demiurga nepůsobí tak irituujícím dojmem jako v jiných jeho dílech. Nabokov zde také ventiluje svůj rezervovaný vztah k módním trendům, jako byly v jeho době psychoanalýza či abstraktní malířství. Ve druhém plánu, za všemi groteskními situacemi, je ovšem Nabokovova kniha nostalgickým připomenutím skvělé epochy ruské kultury, která byla bolševickou revolucí rozmetána do lhostejného světa, reprezentovaného zde dětinsky nafoukanou Amerikou, jež se hurónsky vysmívá Pninově výslovnosti, sama ovšem zná z ruské kultury nanajvýš „*Annu Karamazovou*“.

Ačkoli je tedy *Pnin* v kontextu Nabokovovy tvorby spíše marginalitou, v níž Mistr učinil zadość některým svým ryze osobním libůstkám, přesto (nebo snad právě proto?) je jeho čtivost a vytříbenost nejlepším svědectvím o autorově genialitě.

Jakub Grombříř

